

*До разової спеціалізованої вченої ради
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ВІДГУК

рецензента кандидата юридичних наук, доцента Бабаніна Сергія Володимировича на дисертаційне дослідження Дворникової Ірини Валеріївни «Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з права

Актуальність теми. Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та обумовлена перш за все тим, що залишення в небезпеці (ст. 135 КК України) є одним із складів кримінальних правопорушень застосування на практиці якого характеризується досить неоднозначними тенденціями.

За офіційними статичними даними Офісу Генерального прокурора, у 2018 р. обліковано 249 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 135 КК України, з них у 151 випадку вручено повідомлення про підозру, у 2019 р. – 213/137, у 2020 р. – 208/139, у 2021 р. – 193/121, у 2022 р. – 132/89, за 10 місяців 2023 р. – 139/83. За офіційними статичними даними Державної судової адміністрації України за аналогічний період засуджено осіб: 2018 р. – 12, 2019 р. – 10, 2020 р. – 16, 2021 р. – 14, 2022 р. – 12 осіб. За ч. 2 ст. 135 КК України (залишення в небезпеці, вчинене матір'ю стосовно новонародженої дитини, якщо матір не перебувала в обумовленому пологами стані) не засуджено жодної особи.

Проблема кримінально-правового забезпечення права на життя людини відображена у працях багатьох вітчизняних учених, зокрема А.А. Андрушка, С.В. Бабаніна, О.М. Бандурки, В.С. Батиргареєвої, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, В.В. Голіни, Б.М. Головкина, О.А. Гритенко, В.К. Грищука, О.М. Гуміна, О.М. Джузи, С.Ф. Денисова, Т.А. Денисової, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, К.В. Катеринчук, І.О. Кисельова, І.В. Козича, І.М. Копотуна, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, О.М. Литвинова, П.С. Матишевського, І.Б. Медицького, М.І. Мельника, С.А. Мозоля, В.О. Навроцького, В.І. Осадного, М.І. Панова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.О. Тулякова, Н.В. Уварової, М.І. Хавронюка, Є.В. Фесенка, А.Є. Фоменка, П.Л. Фріса, В.В. Шаблістого, С.С. Яценка та ін. За часів незалежної України монографічні дослідження, присвячені питанням кримінальної відповідальності за залишення в небезпеці, проводили В.В. Бабаніна, Є.С. Назимко та Є.О. Пилипенко. Проте ці дослідження з об'єктивних причин не враховували особливості кримінально-правового забезпечення життя та здоров'я людини в умовах воєнного стану та позитивний досвід окремих зарубіжних країн в частині розуміння та формулювання об'єктивних ознак залишення в небезпеці та його караності.

Дискусійні положення щодо формулювання складу та караності кримінального правопорушення, передбаченого ст. 135 КК України, неоднозначність правозастосовної практики, зокрема, в умовах воєнного стану, вказують на актуальність і своєчасність теми дисертаційного дослідження Дворникової І.В.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства в цій сфері.

Наукові положення, рекомендації та висновки проведеного Дворниковою І.В. дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки вони обумовлені використанням та аналізом статистичних даних Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) щодо облікованих кримінальних правопорушень та вручених повідомлень про підозру за ст. 135 КК України за 2018-2023 рр., Державної судової адміністрації України щодо якісного та кількісного складу засуджених осіб за вчинення залишення в небезпеці за аналогічний період, матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень, а також опублікованої слідчо-судової практики.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях здобувачки. Робота містить необхідну кількість наукових публікацій. Основні положення дисертації викладені у 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також 2 тезах доповідей за результатами участі у конференціях.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту підтверджують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладені у наукових фахових виданнях та пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається тим, що дисертація є одним з перших монографічних досліджень проблеми кримінальної відповідальності за залишення в небезпеці. Найбільш важливими положеннями та висновками наукової новизни проведеного дослідження є такі:

вперше:

– доведено, що завідоме залишення в небезпеці особою, яка сама поставила потерпілого у небезпечний для життя стан, слід розглядати в якості кваліфікованого виду кримінального правопорушення;

– обґрунтовано, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 135 КК України, може бути вчинено виключно шляхом бездіяльності. При цьому, діяння у вигляді залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження, характерна так звана «чиста бездіяльність» (винний ухиляється від виконання обов'язку по наданню допомоги), а поставленню винним потерпілого у небезпечний для життя стан – «змішана бездіяльність» (поставлення потерпілого у небезпечний для життя стан з подальшим ненаданням допомоги);

– сформульовано типовий портрет особи злочинця, який вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 135 КК України: раніше не судимий громадянин України чоловічої статі у віці від 30 до 50 років (55%) або від 25 до 30 років (29%), працездатний, який на момент вчинення злочину не працював і не навчався, має повну загальну середню (31%) або професійно-технічну (29%) освіту та типовий портрет особи злочинця, який вчинив особливо

кваліфікований склад залишення в небезпеці (ч. 3 ст. 135 КК України): громадянин України чоловічої статі (72%) у віці від 30 до 50 років (44%), працездатний, який не працював і не навчався, має повну загальну середню (56%) освіту. Крім того, 50% засуджених (16 осіб) на момент вчинення кримінального правопорушення перебували у стані алкогольного сп'яніння;

удосконалено:

– позицію стосовно того, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч.ч. 1, 3 ст. 135 КК України можуть виступати дві категорії осіб: особи, які були зобов'язані піклуватися про потерпілого та особи, які самі поставили потерпілого в небезпечний для життя стан, а злочину, передбаченого ч. 2 ст. 135 закону про кримінальну відповідальність – матір новонародженої дитини. На підставі цього зроблено висновок, що суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 135 КК України, відноситься до числа спеціальних;

дістало подальший розвиток:

– положення науки кримінального права в частині того, що суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-2 КК України характеризується виною у формі умислу, вид умислу – прямий. У випадку вчинення особливо кваліфікованого складу залишення в небезпеці, суб'єктивна сторона характеризується виною у формі умислу, вид умислу – прямий щодо бездіяльності та необережною формою вини щодо наслідків.

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертації відповідає завданням, визначеним у дослідженні. Дисертанткою послідовно викладений матеріал, здебільшого правильно співвіднесені загальні та спеціальні питання, сформульовані необхідні наукові дефініції. Дисертація складається із вступу, двох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота виконана державною мовою.

Академічна доброчесність. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації, дотримані норми законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності та використані методики досліджень.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи логічність та послідовність структури дослідження, його наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість одержаних результатів, належний науковий рівень, треба звернути увагу на наявність окремих положень, які, на думку рецензента, викликають зауваження або потребують додаткової аргументації, зокрема:

1. При обґрунтуванні вибору теми дослідження автором акцентовано увагу на доцільності активізації наукових пошуків щодо вдосконалення правового забезпечення протидії залишенню в небезпеці, зокрема, в частині караності цього діяння (с. 15). Разом з тим розгляд питань пеналізації залишення в небезпеці у роботі обмежений вивченням законодавчого досвіду окремих зарубіжних країн (підрозділ 1.2).

2. Автором обґрунтовується, що злочин, передбачений ст. 135 КК України, в першу чергу посягає на фізичну безпеку. Водночас, внаслідок цього суспільно небезпечного діяння можуть також страждати і інші види безпеки (психологічна,

моральна, правова тощо). Одним з видів безпеки, як зазначено у роботі, є військова (с. 127-128). Проте у роботі не досліджувались питання посягання залишення в небезпеці на цей вид безпеки, зокрема, при залишенні в небезпеці важкопораненого військовослужбовця під час або після виконання бойового завдання.

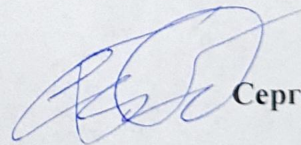
3. Дисертація містить обґрунтовані пропозиції щодо доповнення ст. 67 КК приміткою з визначенням поняття особи похилого віку (с. 136, 196,) та ст. 135 КК України приміткою з визначенням поняття новонародженої дитини (с. 139, 187, 196, 199). З метою уникнення неоднозначного тлумачення кримінального законодавства вбачається доцільним при формулюванні змісту зазначених приміток визначити перелік статей КК України, на які вони поширюються.

4. При розробці типового портрету особи злочинця, який вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 135 КК України (підрозділ 2.3), автором обмежено використовувались емпіричні матеріали, що характеризують осіб, які вчинили це кримінальне правопорушення після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, що не сприяє повноті розробленого портрету особи злочинця.

5. При дослідженні питань розвитку норми про залишення в небезпеці в українському кримінальному законодавстві (с. 58), аналізі судової практики (с. 146, 147, 181) автор звертає увагу на суміжність досліджуваного кримінального правопорушення та окремих кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, проте не визначає критеріїв їх розмежування.

Висновок. Наведені зауваження загалом не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Надане на рецензування дисертаційне дослідження Дворникової Ірини Валеріївни «Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці» є завершеною науковою працею підготовленою на достатньо високому рівні, зміст якої відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а тому робота може бути рекомендована до розгляду та захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право».

**Доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**



Сергій БАБАНІН

Підпис Бабаніна С.В. засвідчую:

**Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки України**



Олександр ЮНІН